

Noem haar naam

Van Jorie Horsthuis verscheen eveneens
bij Ambo|Anthos *uitgevers*

Op de tram. Een jaar als conducteur in Amsterdam

Meld je aan voor onze nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van
de nieuwste boeken van Ambo|Anthos *uitgevers* via
www.amboanthos.nl/nieuwsbrief.

Jorie Horsthuis

Noem haar naam

Op zoek naar een zusje
dat er nooit is geweest

Ambo|Anthos
Amsterdam

Deze publicatie is tot stand gekomen met steun van het
Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten (www.fondsbjp.nl)

FONDS *Bijzondere*
JOURNALISTIEKE PROJECTEN

ISBN 978 90 263 3842 7

© 2020 Jorie Horsthuis

Omslagontwerp Bloemendaal & Dekkers

Omslagillustratie © Justina Prankaite/

EyeEm/Getty Images

Foto auteur © Ruud Pos

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

Zul je goed zorgen voor de broertjes die we waren? Dan zorg ik voor de broertjes die we zijn.

Gebr., Ted van Lieshout

Het kind waarvan een vrouw zwanger is wordt als reeds geboren aangemerkt, zo dikwijls zijn belang dit vordert. Komt het dood ter wereld, dan wordt het geacht nooit te hebben bestaan.

Burgerlijk Wetboek, Artikel 2 van Boek 1: Personen- en familierecht, Titel 1: 'Algemene bepalingen'

Manks kui better zwiegen as kuiern.

Motto Twentsch Zwiegöllie, een traditioneel Twents bitter

Inhoud

Proloog 9

- 1 Een lege wieg 11
- 2 ‘Zie maar dat je ze eruit krijgt!’ 24
- 3 Domme pech 40
- 4 Een groot putdeksel erop 58
- 5 De pastoor kump der nich um 77
- 6 Twee loketten 91
- 7 Gemelli, 154 gulden 106
- 8 De helft van iets 122
- 9 Wat moet ik missen? 139
- 10 Twee beren 155
- 11 Niet wegmoffelen 164
- 12 U bent de dokter 180
- 13 Acute stress 193
- 14 ESD. 18049 207
- 15 Een beetje lucht 219
- 16 Noem haar naam 229

Epiloog 239

Dank 245

Bronnen 249

Proloog

‘Luister, ik heb één broer en één zus. Geen twee zussen.’ Mijn broertje klinkt heel duidelijk aan de telefoon, dwingend bijna. ‘Ik weet niet wat je allemaal van plan bent, maar ons gezin bestaat wat mij betreft uit vijf personen. Geen zes.’

Het is woensdagochtend en ik bel hem terwijl hij in zijn BMW op de A2 vanuit Limburg naar het noorden rijdt. We schelen nog geen anderhalf jaar, en hebben er een gewoonte van gemaakt om elkaar om de haverklap te bellen. Altijd is er wel een goede aanleiding, of verzinnen we er een. Soms duren die gesprekken een paar minuten, meestal hangen we minstens een halfuur aan de lijn.

In bijna niets lijken wij op elkaar. Als we in stereotypen spreken, dan is hij rechts en ik links, hij druk en ik rustig. Terwijl dat vroeger tot heel veel ruzies en onbegrip leidde, zien we daar nu juist het voordeel van in. We dagen elkaar uit en proberen elkaar bij de les te houden. We genieten van de confrontatie en hebben onder-tussen heel veel lol.

Bijna alle onderwerpen zijn bespreekbaar – behalve mijn tweelingzusje. Als we het daarover hebben, en dat gebeurt bijna nooit, praten we niet over ‘haar’ maar over ‘het’, niet over ‘dood’ maar over ‘dat ene verdrietige’. Zo is dat gegroeid in ons gezin; ook mijn ouders en mijn andere broertje proberen dit thema het liefst te mijden. En ikzelf misschien nog wel het meest.

Tot een paar jaar geleden, toen ik besloot de stilte rondom mijn tweelingzus te doorbreken. Ik wilde begrijpen waarom we zo weinig van haar weten, en onderzoeken of er niet meer over haar bekend is dan wij denken. Ik wilde begrijpen waarom het zo'n taboe is geworden in ons gezin, en een poging doen om woorden te vinden voor mijn eigen ongrijpbare verdriet. Ik wilde het eindelijk over 'haar' hebben, haar een mens laten zijn. Een dood mens, weliswaar, en een mens dat we nooit hebben gekend. Maar toch: een mens.

Nu ik midden in mijn zoektocht zit, dreig ik een grens over te gaan. Het verhaal van mijn zusje was namelijk helder en afgesloten. 'Wij hebben het verwerkt,' benadrukt mijn moeder steeds als ik erover begin. Maar ik vraag me af of dat voor mij, als zus, ook geldt. Er zijn nog zoveel vragen waar ik geen antwoord op heb, zoveel aspecten waar nooit aandacht voor is geweest. Met mijn zoektocht creëer ik onrust, en het is nog maar de vraag wie hier eigenlijk op zit te wachten. Zelf weet ik ook nog niet wat dit met mij zal doen, of met ons gezin.

'Ik ga me niet kut voelen om iets uit de geschiedenis,' zegt mijn broertje over de telefoon, terwijl hij met 180 kilometer per uur over de meest linkse baan van de A2 scheurt. 'Blijkbaar is het voor jou anders, maar mij heeft dit verhaal tot nu toe nog nul emotionele energie gekost. Dit is allemaal voor mijn geboorte gebeurd, en op mij heeft het geen impact gehad. Met jouw zoektocht haal je misschien oude wonden open. Sorry hoor, je zult me wel weer ondiplomatiek vinden en je moet ook vooral doorgaan als het jou iets oplevert, maar begrijp goed dat het ook het tegenovergestelde effect kan hebben. Het kan leiden tot méér verdriet en ellende. Je bent een plantje water aan het geven.'

Een lege wieg

Er is een vraag die me al heel lang bezighoudt, en waar ik maar geen antwoord op kan vinden: kun je iemand missen die je nooit hebt gekend? Iemand die belangrijk voor je is, maar aan wie je geen enkele herinnering hebt?

En wie of wat ben je zelf nog, als de ander er niet meer is?

‘Een man die zijn vrouw verliest heet weduwnaar, een vrouw die haar man verliest weduwe, en kinderen zonder ouders zijn wesen,’ schrijft de zestienjarige hoofdpersoon van *Gebr.*, een roman van Ted van Lieshout. Hij probeert vat te krijgen op de existentiële vragen die bij hem opkomen nu zijn veertienjarige broertje is overleden. ‘Dus hoe heet een broer die geen broer (of zus) meer heeft? Daar bestaat geen naam voor. Ik zou in elk geval niet weten in welke taal ik moest zoeken. Kun je nog wel iemands broer zijn als die iemand niet meer bestaat?’

Ik was een jaar of zes, in mijn herinnering stond ik met mijn moeder in de keuken een cake te bakken. ‘Ik moet je iets vertellen,’ zei ze, en nog voordat ze een woord over haar lippen kreeg, begon ze te huilen. Ik begreep dat wat er komen ging heel erg was, en moest direct zelf ook huilen – zoals ik nog altijd tranen in mijn ogen krijg als mijn moeder huilt.

‘Je bent eigenlijk een tweeling,’ zei ze. Verslagen stond ze voor

het aanrecht, op zoek naar een stuk keukenrol. ‘Er was nog een meisje, maar dat was dood. Overleden toen jullie geboren werden.’ Ik probeerde mijn moeder te troosten en ondertussen het nieuws te verwerken. Ik vond het verdrietig en magisch tegelijkertijd – ‘ik ben een tweeling!’ – maar de ware betekenis ervan drong nog niet goed tot me door. Hoezo had ik opeens een zusje? En hoezo was ze dood?

‘Hoe heette ze?’ vroeg ik terwijl ik het deeg kneedde. Het bleef een tijdje stil, ik durfde niet op te kijken en concentreerde me op het aanrechtblad. ‘Ik zal het je vertellen,’ zei mijn moeder. ‘Maar dan moet je me beloven dat je die naam nóóit aan iemand anders vertelt. Alleen Paul en ik weten hem, oké? En je mag hem ook nooit tegen me gebruiken, bijvoorbeeld als je boos op me bent. Kun je me dat beloven?’ Ik knikte. Ik vond het niet alleen spannend, ik was ook trots: iets wat alleen mijn ouders wisten, deelden ze nu met mij. Ik zou ze laten merken dat dit geheim bij mij in goede handen was, zelfs mijn broertjes mochten het niet weten. Mijn moeder zei op zachte toon haar naam, en ik liet hem tot me doordringen. Ik vond hem mooi.

Tot op de dag van vandaag heb ik hem nooit hardop uitgesproken.

Niets maakt meer indruk op ons als mens dan het begin en het einde van het bestaan. Leven en dood. Het begin vieren we, het einde stellen we zo lang mogelijk uit: het liefst liggen ze mijlenver uit elkaar. Maar wat als deze twee juist samenvallen? Als een zwangerschap niet leidt tot de geboorte van een prachtig, gezond kind, maar tot de dood?

Een dode baby gaat tegen alle regels en wetten van de natuur in, vinden wij. Negen maanden lang leef je als ouders toe naar het begin van een nieuw leven, en als dat niet komt is dat nauwelijks te bevatten. Niet alleen verlies je een belofte, een verwachting voor de toekomst, ook loopt je eigen identiteit een flinke deuk op: ben je

nog wel een vader of moeder als je baby dood is? Wat als je thuiskomt uit het ziekenhuis zonder babygehuil, en wakker wordt naast een lege wieg?

Het aantal doodgeboren baby's – kinderen die levenloos ter wereld komen na een zwangerschap van minimaal 22 weken – is in Nederland in de afgelopen decennia sterk gedaald. Toch waren het er in 2017, waarover de laatste cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) beschikbaar zijn, nog 773. Dat zijn er gemiddeld twee per dag. Kinderen die vlak na de geboorte sterven, ook nog een flink aantal, zijn in dit cijfer niet meegerekend. In mijn geboortjaar, 1981, lag het cijfer nog bijna drie keer zo hoog: ruim tweeduizend baby's stierven voordat ze ook maar één keer hadden kunnen ademhalen – zes per dag. Mijn tweelingzusje was er daar een van.

Mijn ouders kwamen na de bevalling thuis met één kind, in plaats van twee. De dubbele spullen die ze thuis hadden, werden in allerijl opgeborgen of teruggestuurd naar de winkel. Niets mocht hen er nog aan herinneren dat er eigenlijk twee baby's hadden moeten zijn. Na een paar maanden vroeg bijna niemand er meer naar.

Er heerste stilte.

Stilte, die even doorbroken werd toen mijn moeder mij apart nam in de keuken. Terwijl het gesprek kort was en we daarna gewoon verder gingen met het bakken van de cake, veranderde het mijn leven.

Mijn wereld was altijd veilig geweest, en overzichtelijk. Ik groeide op in de Hasseler Es, een nieuwbouwwijk in Hengelo. Tot mijn twaalfde was dat mijn habitat: mijn school stond er, de bibliotheek, de sporthal, het winkelcentrum. De straatnamen heb ik nooit goed kunnen onthouden, maar ik wist feilloos hoe ik van de ene plek naar de andere moest komen. Naar school fietste ik via een keurig aangelegd fietspad langs een beekje, waar auto's niet mochten komen.

Grote problemen waren er niet, tenminste niet voor zover ik

wist. Mijn ouders waren gelukkig met elkaar, mijn vader had een relatief zorgeloze baan bij de gemeente en iedere zomer gingen we drie weken kamperen met onze Alpenkreuzer-vouwwagen, meestal gewoon op een familiecamping in Nederland. Mijn moeder was juist gestopt met haar werk als apothekersassistente toen ik werd geboren, net als bijna alle buurvrouwen uit onze straat. Bij toerbeurt brachten ze ons naar zwembles of gymnastiek, en de achterdeuren van de huizen stonden altijd open. Als je naar de wc moest, liep je gewoon het dichtstbijzijnde huis binnen.

De enige conflicten die ik kende, woedden tussen de kinderen van onze basisschool midden in de wijk. In de pauze vochten de jongens uit de groepen 7 en 8 met elkaar op het grasveld naast het hoofdgebouw. Zelf hield ik me niet echt bezig met deze krachtmetingen. Ik zat op het klimrek tussen wat andere stille meisjes, terwijl ik in de verte mijn broertje over het grasveld zag rollen. Hij kwam weleens met blauwe plekken of schaafwonden thuis. Ik nooit.

De val van de Muur en de Golfoorlog kreeg ik mee via het *NOS Journaal*. Daar keek ik iedere avond met mijn ouders naar, verplicht. Met een serieuze blik vertelde Harmen Siezen, Henny Stoel of Noraly Beyer hoe het er in de wereld aan toeging, en de groene videobeelden van de nachtelijke bombardementen op Koeweit bekeken mijn broertjes en ik met een mengeling van sensatie en ongelooft.

Toch wist ik toen al dat er vreselijke dingen konden gebeuren, niet alleen op het nieuws maar ook in ons gezin. In de jaren die volgden op het bericht over mijn dode zusje vroeg ik mijn moeder af en toe iets over haar: hoe zag ze eruit, waarom is ze doodgegaan, wat is er met haar gebeurd nadat ze was overleden? Ze probeerde dan zo goed mogelijk antwoord te geven, maar ze moest er altijd zo van huilen dat ik besloot haar met rust te laten. Mijn vader durfde ik er überhaupt niet naar te vragen, ik vond het nog moeilijker om hém verdrietig te zien.

De tweelingzussen die bij mij op de basisschool zaten bestudeerde ik aandachtig: hoe gingen zij met elkaar om? Leken ze op elkaar, al waren ze, net als wij, twee-eiig? En hoe zat het eigenlijk met mijn oma? Haar eeneiige tweelingzus leek als twee druppels water op haar. Toen ik ze als klein kind voor het eerst samen zag, zette ik grote ogen op: mijn oma is dubbel! Allebei hadden ze een kort grijs kapsel en een lieve glimlach. Eerst hield ik ze alleen uit elkaar door de kleding die ze aanhadden, later herkende ik ook de kleine verschillen in hun gezicht en stem.

In het begin vertelde ik het nieuws nog op school en aan vriendinnetjes, niet zonder trots: ik ben eigenlijk een tweeling (en dus bijzonder!). Maar al gauw merkte ik dat er dan vragen kwamen die ik niet goed kon beantwoorden, en die ik niet durfde te bespreken met mijn ouders: waaraan is ze doodgegaan, waar is ze begraven, leek ze op mij? De vragen ontregelden me, omdat ik nergens een antwoord op had terwijl het veel voor mij betekende. Het waren mijn ouders, het was mijn zusje, het ging over mijn geboorte. Toch begreep ik er niks van.

Het onderwerp werd langzaam zo ongrijpbaar voor mij dat ik besloot er voortaan mijn mond over te houden. Ondertussen verslond ik boeken met tweelingen in de hoofdrol: *Saskia en Jeroen* en *De dolle tweeling*. Ik beeldde me in dat ik een van de hoofdpersonen was; zo kon ik toch nog een beetje ervaren hoe het was om een tweeling te zijn. Af en toe was ik jaloers, en als ik mijn boek weglegde kwam ik terug in de harde realiteit: ik had twee jonge broertjes, maar geen zus.

Toen ik naar de middelbare school ging, nam ik een rigoureuus besluit: ik zou het aan niemand meer vertellen. Zo hoopte ik weer de eenling te kunnen worden die ik was voordat ik het bericht van mijn moeder had gekregen. Ik zou geen lastige vragen meer krijgen die ik niet kon beantwoorden, en ik kon niet meer verdrietig worden op onverwachte momenten. Want de pijn van mijn moeder, die

had ik inmiddels overgenomen. Alleen al het woord ‘tweeling’ kon me de adem benemen. Als ik een tweeling tegenkwam op straat, draaide ik mijn hoofd weg en liep ik gauw door.

Ik deed alsof mijn zusje er nooit was geweest – en kopieerde zo mijn ouders. Na onze geboorte was mijn moeder heel snel weer zwanger geworden, Jasper en ik schelen maar zeventien maanden. Een paar jaar later kwam mijn tweede broertje, Sjors. Toen waren we met z’n drieën. Nooit hebben we in ons gezin gezegd dat we eigenlijk met vier kinderen zijn. Mijn zusje was er gewoon niet. Als ze al ooit ter sprake kwam, noemden we haar ‘die ander’, ‘het verdrietige rondom jouw geboorte’ of gewoon ‘je-weet-wel’. Niet eens ‘ze’, laat staan ‘onze dochter’ of ‘jullie zusje’.

Ondertussen dacht ik wel aan haar, en schreef ik aan haar in het dagboek dat ik op mijn dertiende verjaardag had gekregen. Ik vertelde over mijn leven en hoopte dat ze het op de een of andere manier zou lezen, al hadden mijn ouders mij heel duidelijk gemaakt dat zoiets als een hemel niet bestond. Vaak fantaseerde ik hoe het zou zijn als zij wel had geleefd. Maar dat was mijn geheim. Ook waren er momenten dat ik aan mezelf of aan mijn ouders begon te twijfelen: heeft mijn zusje überhaupt bestaan? We hebben niets van haar: geen echo, geen foto, geen graf. Had ik het me misschien ingebeeld?

Ik las *De tweeling* van Tessa de Loo en probeerde me voor te stellen hoe het zou zijn als ik mijn tweelingzus ook na al die jaren opeens tegen zou komen. Dat ze niet dood bleek te zijn maar springlevend, alleen opgegroeid in een ander gezin. Er waren genoeg tv-programma’s die mijn fantasie verder stimuleerden: van *Spoorloos*, dat eigenlijk altijd goed afliep, tot *Beverly Hills 90210*, waarin Brandon en Brenda ook een tweeling waren. Weliswaar hadden ze af en toe ruzie, maar als het er echt op aankwam stonden ze altijd voor elkaar klaar. Dat wilde ik ook.

Toen ik een tiener was kreeg mijn fantasie nog meer ruimte, en ontstonden er ook duistere kanten. Een tijdlang heb ik gedacht

dat ik mijn zusje misschien wel had vermoord in de buik – ik had ergens gelezen dat dat kon. Dat bij tweelingen een navelstreng beklemd kon raken, waardoor het kindje dat daaraan vastzat geen voeding en zuurstof meer kreeg. Wat als ik met mijn voet haar navelstreng had dichtgedrukt? Door die gedachte heb ik me een tijdlang beroerd gevoeld: zou ik als ongeboren baby al tot zoiets gruwelijks in staat zijn geweest? En wat zei dat over mij?

Ondertussen groeide mijn schuldgevoel: hoe kon het dat ik me hooguit flarden herinnerde van de gesprekken die ik als kind met mijn ouders over mijn zusje had gevoerd? Hoe kon het dat ik sommige belangrijke aspecten van het verhaal niet meer kon reproduceren? Ik verweet mezelf dat ik niet beter had geluisterd, dat ik de antwoorden niet goed had opgeslagen. Mijn ouders hadden me juist in vertrouwen genomen, en ik was bang dat ik ze zou kwetsen als ik opbiechte dat ik de antwoorden die ze me als kind op mijn vragen hadden gegeven grotendeels was vergeten. Dit schuldgevoel heeft me jarenlang achtervolgd, en maakte de drempel om met mijn ouders in gesprek te gaan nog hoger.

Later heb ik het af en toe toch nog eens aan iemand verteld: een goede vriendin, of een vriendje. Maar het vriendje was het een jaar later weer vergeten, die zei op een dag vrolijk: ‘Misschien krijgen we ooit wel een tweeling, het zit bij mij in de familie!’ Dat vond ik onvergeeflijk. En de goede vriendinnen die ik in vertrouwen nam, waren er vooral van onder de indruk hoeveel het onderwerp met me deed. Ik moest dan zo hard huilen dat ze nauwelijks verder durfden te vragen en er zeker niet op een later moment nog een keer op terug durfden te komen.

Toen een vriendin op een dag vroeg: ‘Waarom vind je het eigenlijk zo erg? Je hebt haar toch nooit gekend?’, hield ik er definitief mee op. Ik voelde me onbegrepen en gekwetst. Hoe kon ze iets wat het grootste verdriet was in het leven van mijn ouders en mij zo bagatelliseren? Bovendien maakte haar vraag me onzeker: waarom vond ik het eigenlijk zo erg? Het antwoord kon ik maar moeilijk ge-

ven. Het was een oergevoel, maar welke woorden horen daarbij? En misschien had ze wel meer gelijk dan ik wilde toegeven: wie miste ik eigenlijk? Mijn zusje heb ik nooit gekend. Had ik het misschien groter gemaakt dan het was?

Deze vragen hebben me heel lang in verwarring gebracht. Maar in plaats van er met iemand over te praten klapte ik nog verder dicht.

Tot een jaar of acht geleden, toen een telefoontje van een vriendin alles in gang zette.

‘De baby van Eva is dood.’ Ik was op de fiets op weg naar de universiteit en probeerde mijn telefoon al sturend tegen mijn oor te houden. ‘Ze voelde opeens niks meer bewegen in de buik, en toen is ze naar de verloskundige gegaan.’ De aangeslagen stem van de vriendin die het nieuws als eerste had ontvangen klonk ver weg, door de harde wind die die dag in Amsterdam woei en langs mijn telefoon blies. ‘Die heeft haar doorgestuurd naar het ziekenhuis. Maar het was al te laat.’

Ik liet het bericht even op me inwerken. ‘En nu?’

‘Ze is naar huis gestuurd en moet morgen terugkomen. Dan gaan ze de bevalling inleiden.’

De klap was groot. Eva was een van mijn eerste jeugd vriendinnen die een kind zou krijgen. Allemaal waren we uitgevlogen naar de Randstad om te gaan studeren, de meesten naar Amsterdam of Utrecht, zij naar Leiden. We genoten van het leven, maakten lange reizen en lazen boeken alsof ons leven ervan afhing. Terwijl de meesten van ons van tijdelijk huis naar tijdelijk huis hopten, ging Eva met haar vriend Jeroen samenwonen in Schiedam. Niet veel later werd ze zwanger. De vreugde was groot, al kon ik me er zelf nog niet veel bij voorstellen.

Tegelijkertijd merkte ik dat ik terughoudend was in mijn enthousiasme. Pas als de baby er is, gezond en wel, zou ik volledig en onbevangen blij voor hen kunnen zijn. Dit gevoel had ik één keer

eerder gehad: toen mijn allereerste jeugdvriendin zwanger raakte. Marijke was na de middelbare school in Hengelo blijven wonen, ik studeerde inmiddels al een tijdje in Amsterdam. Toen ze vertelde dat ze zwanger was, schrok ik. In plaats van haar juichend om de hals te vliegen, zoals ik in films en series had gezien, stakte mijn adem. Als dat maar goed gaat, dacht ik. Zij glunderde zelf echter zo van dit grote nieuws dat ik ter plekke besloot mijn angst niet met haar te delen.

Met het groeien van Marijkes buik groeide bij mij de spanning. Ik verbaasde me erover dat iedereen de twaalf weken als zo'n heilig moment beschouwt: als alles er op die eerste echo goed uitziet, lijken de zorgen verdwenen en mag de hele wereld het weten. Voor mij begonnen de zenuwen toen pas goed en lag de druk juist op het allerlaatste moment: komt de voldragen baby levend ter wereld? Toen ik het bericht kreeg dat het jongetje gezond was geboren, haalde ik opgelucht adem. De bevalling was heftig geweest, maar het enige wat ik kon denken was: hij lééft. Nog altijd heb ik een bijzondere band met deze jongen, inmiddels een puber.

Toch was mijn angst niet weggenomen na deze eerste bevalling die ik van dichtbij meemaakte. Sterker nog, hij leek zich alleen maar dieper te nestelen. Bij iedere volgende zwangerschap, van een kennis of collega, ging mijn blijdschap gepaard met vrees. Zet 'm op, dacht ik stilletjes bij mijn felicitaties. 'Ik hoop dat het allemaal goed komt.' Bij de eerste uitnodiging voor een babyshower huiverde ik. Hoezo cadeautjes, hoezo taart eten, hoezo iets vieren dat nog geboren moet worden? Ik maakte me er met een smoesje van af: ik wilde de pret niet bederven met mijn terughoudendheid en mijn angst, maar ik wilde er ook voor geen goud naartoe. Normaal ben ik niet zo van het bijgeloof, maar in dit geval dacht ik: dat is de goden verzoeken. We kunnen nog genoeg vieren als de baby er eenmaal is.

Toen ik dat een keer aan mijn moeder opbiechtte, keek ze me met verdrietige ogen aan. 'Eerst zien, dan geloven,' zei ze. 'Ik heb

het precies zo.' Opeens zag ik haar weer voor me, zuchtend aan de keukentafel als er voor de zoveelste keer iets werd georganiseerd voor een zwangere collega. 'Al dat gejuich en dat gegil van die vrouwen onder elkaar, vreselijk. Laat ze nou eerst eens rustig afwachten tot de baby er is.' Ook zij deelde haar reserves nooit met de vrouwen om wie het ging. 'Je moet hun pret niet bederven,' zei ze dan. En daarmee heb ik ook het zwijgen en het voorbehoud bij de blijdschap van haar overgenomen.

En nu had mijn andere jeugdvriendin Eva dus echt een dode baby in haar buik. Ik probeerde me de bevalling voor te stellen die een dag later zou worden ingeleid. Mijn moeder wist tijdens het baren tenminste niet dat een van haar baby's niet meer leefde. Het resultaat is hetzelfde, maar bevallen als je al weet dat je baby dood is: het lijkt me een van de gruwelijkste dingen die een vrouw kan meemaken. Een bevalling is misschien wel alleen te doen door de oerkracht die bij de moeder loskomt: ze weet dat ze nieuw leven op de wereld brengt, en dat helpt haar erdoorheen. Wat als je geen nieuw leven brengt, maar dood?

Een paar weken na de bevalling zat ik in de trein naar Schiedam, met een fles juttersbitter in mijn tas. Ik wilde Eva en Jeroen laten weten dat ik ze misschien een klein beetje begreep, al was het maar een héél klein beetje. Van mijn moeder wist ik hoe moeilijk mensen het vinden om met je te praten als je met lege handen thuiskomt, in plaats van met een levendige baby. Dat mensen niet weten wat ze moeten zeggen, en ze je daarom soms liever ontlopen. Zelf wist ik ook niet goed wat ik moest zeggen, in ieder geval niet om hun verdriet te verzachten. Maar ik kon er wel zijn. Naar hen luisteren.

Onbeholpen belde ik aan bij hun kleine huisje op de hoek van de straat. Het stond bomvol spullen, en toch voelde het leeg. We gingen aan de tafel bij het raam zitten en openden direct de fles juttersbitter. Al in de eerste zin noemden ze haar naam: Lola. Zo heette ze, en dat mocht iedereen weten. Het maakte diepe indruk op me: het meisje leek er gewoon te zijn, al was ze dood. Ze vertelden over